

Josep Sebastià Pons i la música

S'ha parlat sovint de la relació del poeta Josep Sebastià Pons amb artistes del seu temps, amb altres escriptors i, també, amb pintors —recordem que ell mateix fou un aquarellista considerable— i amb escultors,¹ especialment. En canvi, la seva relació amb la música i els músics ha quedat més en un segon pla.² Però l'arrelament del poeta en el seu país nord-català s'expressava a través del seu paisatge, la seva gent i la seva llengua, la seva cultura, i això vol dir també, lògicament, la seva música.

Com la dels goigs, per exemple, que des de petit sentí cantar a l'església i a les ermites. Durant les vacances escolars, quan tornava a Illa i a la vella rectoria del carrer de la Santa Creu, visitava mossèn Josep Bonafont, rector de la parròquia —que signava els seus poemes amb el pseudònim *Lo Pastorellet de la Vall d'Arles*—, amb qui millorà els seus coneixements de llengua catalana, i a qui trobava preparant el seu estudi sobre *Les goigs*,³ escrivint-ne de nous o corregint els que li feien arribar. Bonafont aplegà els goigs que escriví en el seu recull *Ays y albadades* (Perpinyà, J. Comet, 1914), llibre on Pons, malgrat que no li agradés el to «gemen-tes et flentes» de la poesia del seu autor, descobrí l'existència del poema *Canigó* de Verdagner. Segurament d'aquesta rectoria sorgí l'encàrrec d'escriure els *Goigs en alabansa de Sant Maurici, del qual les reliquies se veneran en son ermitatge que's*

1. Vegeu August BOVER I FONT, «La muntanya, el mar i les noies... El país, l'art i l'amistat en la correspondència entre Josep Sebastià Pons i Aristides Maillol», a *Miscel·lània d'homenatge a Joan Martí i Castell* (2016), vol. II, Tarragona, Publicacions URV, p. 139-146.

2. Vegeu Miquela VALLS, «Pons, crític musical», *Cahiers des Amis du Vieil Ille* (2015), en preparació.

3. *Revue Catalane*, núm. 3 (15 març 1907), p. 70-75; núm. 4 (15 abril 1907), p. 106-110; núm. 5 (15 maig 1907), p. 136-143; núm. 6 (15 juny 1907), p. 165-168; núm. 7 (15 juliol 1907), p. 196-200.

troba entre-mitx de ciuros y castanyers, en lo terma d'Illa, que un Pons joveníssim dedicà a mossèn Bonafont i que publicà dins del seu primer llibre de poemes,⁴ si bé els eliminà en la revisió a què va sotmetre les seves primeres poesies l'any 1947. Tal com explica a *L'ocell tranquil*, l'ermita de Sant Maurici, amb el seu retaule barroc, era paisatge molt familiar per al jove poeta:

Els bancs desemparats sota la nau
contemplen nit i dia el vell retaule.
Sant Maurici espera pacient,
amb santa Margarida i santa Marta.

Són els sants «que han donat nom a les fillades», els noms —Margarida i Marta— que el poeta posà a les seves dues filles petites.⁵

El cant dels goigs, una tradició tan arrelada al país, assuaujava l'enyor, ens explica, sota la pluja i la neu de l'hivern d'Angulema, l'any 1914, quan esperaven el naixement de la seva filla Rafaela i, cada vespre, «Helena m'invitava a reprendre amb ella la melopea dels goigs, dels quals coneixia totes les variants. Això bastava per a dissipar el nostre enyorament».⁶ I, d'altra banda, més endavant en féu també objecte d'estudi, com és lògic, en la seva tesi doctoral, amb un capítol que encara avui és un dels millors estudis de conjunt des del punt de vista literari: «Les goigs et leur transmission».⁷

Més enllà del cant religiós, però, hom té una important tradició de «societats musicals [que] espelleixen entre Riberal i Aspre», ens recorda Miquela Valls.⁸ No és estrany, doncs, que algunes de les primeres provatures poètiques del jove Pons, i seguint els passos de mossèn Bonafont, estiguin relacionades amb el cant coral, com el poema *Dedicat a l'Estudiantina d'Illa*, probablement el seu primer poema publicat —si bé ja exclòs del seu primer llibre—, encara amb el pseudònim de Jep d'Illa:

La vostra Estudiantina és flor de primavera,
del Canigó florit la porta un vol d'aucells...
És una flor neixida al mig dels blancs mantells
que engarlanden els pics; és una flor lleugera.

4. Josep Sebastià PONS (1911), *Roses y xiprers*, Perpinyà, J. Comet, p. 35-38.

5. August BOVER I FONT (1986), «Josep Sebastià Pons i els goigs», a *Goigs en alabansa de Sant Maurici*, Tarragona, Gogistes Tarragonins, «Gogistes Tarragonins», núm. 147, «Goigs», núm. 98.

6. Josep Sebastià PONS (1977), *L'ocell tranquil: Narració autobiogràfica*, Barcelona, Barcino, p. 158.

7. Josep Sebastià PONS (1929), *La littérature catalane en Roussillon au XVIIe et au XVIIIe siècle*, Tolosa i París, E. Privat i H. Didier, p. 195-232.

8. Miquela VALLS, «Mala memòria de lletres i de musiques», *Cahiers des Amis du Vieil Ille*, núm. 11 (2006), p. 31.

Tampoc no és estrany que escrivís la lletra d'una cançó per a l'Orphéon Saint-Étienne, *La cançó d'Illa*, datada del 14 de febrer de 1911 i musicada per Carles Doutres fill, composició igualment exclosa dels seus reculls poètics.⁹

Més endavant, Pons tingué una bona amistat amb el músic occità —enamorat de Catalunya— Déodat de Séverac. En parla a *L'ocell tranquil*: «Déodat —tothom l'anomenava sempre pel seu nom de pila, ben singular, per cert— m'acollí amb unes paraules encisadores i plenes de generositat: “Ja era amic vostre abans de conèixer-vos.” Adorava el Rosselló, on l'havia atret sense esforç l'escultor Manuel Hugué».¹⁰ De fet, ja abans d'instal·lar-se a Ceret, Séverac havia compost *Baigneuses au soleil* (*Souvenir de Banyuls-sur-mer*) i la suite de la *Cerdanya*, per exemple. El poeta en fa una descripció ran d'una visita que el músic i la seva dona, acompanyats pel matrimoni Violet, li feren a Illa: «Encara el veig a l'avinguda de l'estació. Tenia una manera de caminar plena de bonhomia, amb la seva americana de color de fulla seca, el barret de feltre, les seves faccions alhora nobles i generosament modelades, i els blens negres dels cabells, la doble corba dels quals arribava a la nuca, sota l'orella».¹¹ Tots tres, Séverac, Violet i Pons, coincidiren a Prada la tardor de 1913, en ocasió de la festa d'inauguració del bust de *L'Anton*, de Gustau Violet.¹² El poeta hi llegí el poema homònim, que dedicà a l'escultor.¹³ I Séverac posà música a un text de l'escultor: «Enfin Déodat, sur des paroles catalanes que je fis, composa une petite cantate sur un rythme de Sardane, un petit chef-d'œuvre. Elle fut étudiée, mise au point et chantée avec un soin religieux», segons explicà el mateix Violet.¹⁴

Més tard, ja després de la guerra, els tres amics estigueren a punt de col·laborar artísticament. Un vespre, a Ceret, tot escoltant la Cobla dels Peps, de Figueres, Violet s'adonà que Séverac estava totalment emocionat:

Lorsque la musique se fut tue, Déodat me serrant le bras nerveusement me dit: «Il faut absolument que je fasse quelque chose avec ce pays-ci, avec cette musique, avec ses mœurs, ses coutumes, sa lumière.» Puis, me tutoyant, ce qu'il ne faisait jamais: «toi qui le sens comme moi, qui connais sa langue, fais-moi quelque chose où tout se trouve réuni... des chansons, des danses, des larmes, les dieux païens, le Christ —car il y a tout cela dans ce pays. Il faut faire cela... il faut faire cela; nous le ferons ensemble!»¹⁵

9. Miquela VALLS (2006), p. 33-36.

10. Josep Sebastià PONS (1977), p. 170.

11. Josep Sebastià PONS (1977), p. 170-171.

12. Vegeu l'explicació que el mateix escultor en féu a Bl[anche] SELVA (1930), *Déodat de Séverac*, París, Delagrave, p. 71-72.

13. Josep Sebastià PONS (1919), *El bon pedriç*, Perpinyà, J. Comet, p. 25-30.

14. Bl[anche] SELVA (1930), p. 72.

15. Bl[anche] SELVA (1930), p. 23.

Així va néixer la idea de *La font de l'Albera*, però la mort de Séverac, l'any 1921, féu impossible poder disposar de la seva música, tal com explicà Pons:

Després, Violet em demanà que l'ajudés a escriure *La font de l'Albera*, un divertiment en dos actes, per al qual pensava en una partitura de Séverac. Ignoro si el músic arribà a interessar-se també per aquell projecte, però, en tot cas, hauria hagut d'abandonar-lo, com tantes altres obres concebudes de feia molt de temps o fins i tot compostes de memòria, i els dos actes van ser confiats a Morera. Jo ignorava que Séverac estigués malalt. Després vaig saber que amagava la seva malaltia.¹⁶

El nostre poeta descriví l'enterrament del seu amic compositor:

Era la tarda del Divendres Sant. L'Harmonia del Vallespir precedí el llarg seguici, i molt aviat la *prima* de Vincent Cortie llançà cel amunt el seu plany agut d'ocell ferit. Vincent Cortie era un músic de la cobla que Déodat havia incorporat en la mascarada d'*Heliogàbal*. Es va fer una parada davant l'església. Joan Calvet, un peó de carreteres amic del Mestre, aixecà gelosament en braços el taüt, per dipositar-lo damunt la civera. Mai no he assistit a un enterrament més comovedor. No hi hagué discursos, i així havia de ser, car tots plegats formàvem una sola família, i amb prou feines podem mesurar el que perdiem amb ell.¹⁷

I li dedicà el sentit poema *L'adéu-siau a Déodat de Séverac*:¹⁸

[...] Mes ai! La Mort te roba a l'amistança,
el vent mortal t'ha refredat la mà,
i jo t'he vist, ple d'inútil recança,
amb el silenci en ton front reposar.

Dins l'estretor de la cambra emmudida,
quan al defora hom sentia el perfum
escoladís de la branca florida,
eren tos ulls aquests ulls sense llum!

Amic senzill, de dolça transparència!
vora el teu llit mortal no he retrobat
que l'enyorer de la teva presència,
i no la veia en el teu cos glaçat.

16. Josep Sebastià PONS (1977), p. 172.

17. Josep Sebastià PONS (1977), p. 172-173.

18. El poema clou la primera edició de Josep Sebastià PONS (1921), *L'estel de l'escamot*, Barcelona, La Revista, p. 177-179.

Més endavant, l'evocà encara en el poema «La font d'en Fils», de la primera edició de *Canta perdiu*.¹⁹

Quan tot allà, vora un mas blanc,
sota la clariaina, hi dorm una pallarga,
oh Déodat, dins una coma que s'allarga,
me sembla encara oir ton cant.

(...) I en el matí ple de frescor,
volem que aquesta font te sigui dedicada,
que arruixi amb el teu nom tota la comalada,
i que n'emparis l'abundor.

I quan és plena l'avellana,
pel córrec pedregós tots hi vindrem d'un vol,
i saltant l'espardenya entre l'ombra i entre el sol
te dansarem una sardana.

Enric Morera,²⁰ doncs, substituï Déodat de Séverac com a músic compositor de *La font de l'Albera*.²¹ El músic barceloní havia col·laborat amb Pons feia poc: havia posat música al seu poema «Rotllo del carrer»²² i, datada de l'octubre de 1919, havia signat la partitura hològrafa d'*Empordà i Rosselló*, sardana per a veus mixtes,²³ estrenada l'any següent a Vallvidrera, tot just un any abans que aquest terme fos annexat a la ciutat de Barcelona. N'hi parlava a Francesc Matheu l'abril de 1921:

A la germanor de tot Rosselló, a la dança inspirada de sos artistes, voldria que anés lligada la germanor de l'Empordà, terra veïna, terra igualment pastada, i vet aquí per què he enviat la sardana *Empordà i Rosselló* al gran Morera, que l'ha musicada. Amb col·laboració amb en Gustau Violet i l'Enric Morera he escrit [...] una obra de teatre en dos actes.²⁴

19. Josep Sebastià PONS (1925), *Canta perdiu: Èglogues catalanes*, París, Champion, p. 56.

20. Sobre les relacions d'Enric Morera amb Josep Sebastià Pons i Carles Grandó, vegeu August BOVER I FONT, «El mestre Enric Morera i els poetes catalans del Nord», dins del catàleg de l'exposició commemorativa del 150è aniversari del seu naixement, «Enric Morera i el seu món», en preparació.

21. Vegeu August BOVER I FONT (1990), «Introducció», a J. S. PONS, *Teatre*, Barcelona, Institut del Teatre i Diputació de Barcelona, p. 11-13.

22. La primera composició de «L'any dels infants», cinquena i darrera part del seu llibre *L'estel de l'escamot* (1921), Barcelona, La Revista, p. 141-142 (Biblioteca de Catalunya, fons Enric Morera, M-Mor-125/1 i M-Mor-125/2).

23. Biblioteca de Catalunya, fons Enric Morera, M-Mor-89/1; vegeu el text de Pons, recollit per Josep MIRACLE (1964), *Llibre de la sardana*, 2a ed., Barcelona, Selecta, p. 162-164, i per Josep Mainar, a Josep MAINAR, Albert JANÉ i Josep MIRACLE (1970), *La sardana: El fet literari, artístic i social*, vol. III, Barcelona, Bruguera, p. 55-56.

24. Vegeu la carta que adreçà a Francesc Matheu, l'abril de 1921, a l'epistolari de Josep Sebastià Pons (<<http://taller.iec.cat/jspons>>).

En una carta datada a Barcelona el 16 de maig de l'any anterior, Enric Morera comentava a Pons: «També ahoria tingut molt gust que avéssiho sentit la nostra sardana *Empordà i Rosselló*, la que comença a fer *forrolla*. Vaig fer-vos enviar un exemplar per veus mixtes i un de la reducció pera piano. L'aveu rebuda?». I, més endavant, afegeix:

Com veieu, he fet publicar la sardana am la lletra aquí, a Barcelona. L'editor me dóna el 30 per cent del preu marcat a la portada. Aixís és que vós hi teniu la meitat o sia el 15 per cent per la lletra. Jo liquido cada 6 mesos i quan ho fassi ja vos avisaré. Aquí las obras no donen gaire i menys quan són per chor, però *Déu n'i do!*²⁵

Pons evocà aquesta sardana, que és una mena de rèplica rossellonesa de *L'Empordà*, de Joan Maragall —també amb música de Morera—, en el poema «Sant Pol de Mar».²⁶ Recordem que, després de l'etapa sitgetana i de la mort del seu fill, d'ençà de 1915 Morera passà els estius en aquesta població del Maresme:

Morera, us ha plagut sempre la dansa
de l'amistat.
Quan gira la sardana amb alegrança
tot és daurat.
Hi entra i ne surt qui vol. Tothom s'hi junta
en l'Empordà.

De fet, la sardana, ben viva a les comarques nord-catalanes, ja havia aparegut molt aviat en l'obra poètica de Pons:

La cobla ara s'aplica a flautejar el «Pardal»,
l'aire que plau el més al cor de nostra raça,
i on viu l'amor secret i dolç del Riberal,
i per l'oïr tothom s'atura sus la plaça.²⁷

I, sobretot, en la segona part, titulada «La cobla», de la primera edició de *Canta Perdiu*,²⁸ encapçalada pel poema «Per una cobla»:

25. Vegeu l'epistolari de Josep Sebastià Pons: <<http://taller.iec.cat/jspons>>.

26. Josep Sebastià PONS (1925), p. 58. Sobre la influència de Maragall en Pons, vegeu August BOVER I FONT (2008), «Verdaguer, Talrich i Maragall en els orígens de Josep Sebastià Pons com a poeta català», *Catalan Review*, núm. 22, p. 95-111.

27. Estrofa desena del poema «La nit rossellonesa», pertanyent a la quarta secció de *L'estel de l'escamot*, llibre enllestit abans de la guerra però publicat el 1921 per La Revista, a Barcelona (p. 136). Aquesta estrofa es reproduceix, amb lleugeres variacions, a l'encapçalament d'*Amor de pardal*, l'obra que escriví com a complement de *La font de l'Albera* (vegeu August BOVER I FONT (1990), p. 15-17), però el poema fou rebutjat per Pons en la revisió a què va sotmetre els seus primers llibres l'any 1947.

28. Josep Sebastià PONS (1925), p. 41-65.

[...] I vosaltres, joglars, soneu, soneu,
fent saltar els dits, arrodonint els llavis,
i en els aires del cel encadeneu
encara el contrapàs dels nostres avis.

Morera, doncs, compongué també la música de la sardana homònima —tan ceretana, per cert—, igualment amb lletra de Pons, inclosa dins l'escena x, del segon acte, de *La font de l'Albera*:

Festa major i senyalada
al temps joliu del rim verol;
si per sant Pere la fa Prada,
Ceret la canta a sant Ferriol.
A sant Ferriol
canta Ceret,
vingui el flabiol
i el tabalet!²⁹

I és que el mestre Morera fou un dels artistes que l'escultor Manolo Hugué —establert a Ceret entre el 1910 i el 1914, i, de nou, després de la guerra, entre el 1919 i el 1927— havia atret cap al Vallespir, cap a aquesta «vila regalada», per dir-ho amb un vers de Pons. Recordem, per exemple, que Morera és també l'autor de la sardana titulada *Ceret*, una sardana no coral, només instrumental, és a dir, sense lletra, que està dedicada «Als sis juglars de la Ceretenca».³⁰ I aquesta relació seva amb les terres i els artistes de la Catalunya del Nord explica que també musiqués textos de l'escriptor tuïnenc Carles Grandó.³¹

Però tornem a l'esmentada carta. Com és lògic, Morera li parlava de la nova col·laboració en aquesta obra teatral, que encara anomenava *La cargolada*, el títol que li havia posat Gustau Violet abans que Pons refés l'obra, i l'informava de l'estat de la composició:

29. Vegeu Gustau VIOLET i Josep Sebastià PONS (1922), *La font de l'Albera*, Perpinyà, J. Comet, p. 48-49; Josep MIRACLE (1964), p. 195-197; Josep MAINAR, Albert JANÉ i Josep MIRACLE (1970), vol. III, Barcelona, Bruguera, p. 53-54; Josep Sebastià PONS (1990), *Teatre*, Barcelona, Institut del Teatre i Diputació de Barcelona, p. 62-63; Biblioteca de Catalunya, fons Enric Morera, M-Mor-30/1.

30. Biblioteca de Catalunya, fons Enric Morera, M-Mor-194/1. Aquesta sardana, composta per a l'ocasió, s'estrenà a Ceret diumenge 26 de juny de 1932, a la sala de La Unió Ceretenca, en els actes commemoratius del centenari de Goethe, que s'hi celebraren amb la col·laboració de la Universitat de Barcelona; vegeu la «Crònica del Rosselló» de P. Francis-Ayrol: «Una sardana, escrita especialment per Morera com a homenatge als ceretans i titulada *Ceret*, executada pels jutglars, clogué harmoniosament l'acte», dins *La Publicitat* (divendres 1 juliol 1932), p. 3.

31. Concretament, el poema *L'àvia* i les sardanes *Estiuenca* i *La sardana gran* (Biblioteca de Catalunya, fons Enric Morera, M-Mor-78, M-Mor-61 i M-Mor-63, respectivament).

Estimat Pons, he rebut la vostra carta i l'he llegida am força gust. Feya molt temps esperava arribassin les festes Jofre a Barcelona i tenir el goig d'estrènyer-vos la mà, parlar molt i fer-vos sentir el primer acte de la nostra *Cargolada*. Aquest acte el ting completament llest i me sap molt greu no'l aguéssihó sentit. El segon encara no l'he començat perquè, segons en Violet me va dir qu'era mellor estrenar-ho l'any vinent, és dir, pel maig o juny d'aquest any, i com que ting temps ho he deixat per més endavant. Aleshores procuraré donar a la música el mateix color i transparència popular que he donat al primer acte».³²

Finalment, *La font de l'Albera* s'estrenà amb un gran èxit a les Arenes de Ceret, plenes a vessar, el 9 de juliol de 1922, en una representació que va incloure el triomfal debut del tenor Emili Vendrell (pare).³³

I encara, en aquesta mateixa carta —i potser pel fet que ja havien treballat plegats en la cançó per a infants *Rotllo del carrer*—, Morera proposava a Pons una nova col·laboració: «Aviat publicaran una col·lecció de cants per infants. No vos agradaria fer-me sis poesies per infants que cada una d'elles parli d'una cosa o altre de Catalunya? Aquestes petites obres podrien fer conèixer i estimar la terra. M'agradaria força m'ho féssihó!».³⁴ Però desgraciadament, no sembla que aquest nou projecte de col·laboració entre ells tirés endavant.³⁵

Si més no, la música popular no degué deixar d'acompanyar Pons en les seves excursions i passejades pel país. Se n'ha conservat, fins i tot, un bell testimoni gràfic, una fotografia de l'any 1939, realitzada per Enric Frère, on també apareixen el poeta ceretà Edmond Brazés, uns ramaders i «l'amic Ventura», que toca la gralla, a la barraca del Tallat de Sureda.³⁶ I no és estrany, doncs, que en parli en l'altre llibre de records, *Concert d'été*, on dedica un capítol a «Sardane et contrepas»:³⁷

Alors que le contrepas se retirait dans les hautes vallées, toujours propices aux gestes du passé, on a vu la sardane se renouveler dans l'Ampordan, effleurer le Vallespir qui fut peut-être son berceau, et conquérir de nouveaux domaines au point de devenir une danse nationale.

I hi recorda, de nou, els seus amics Morera i Déodat, del qual diu:

32. Vegeu l'epistolari de Josep Sebastià Pons: <<http://taller.iec.cat/jspons>>.

33. Ho explicà Esteve Albert, en una carta publicada a la revista *Destino* (29 novembre 1969). Vegeu Ramon PLANES (1972), *El mestre Morera i el seu món*, Barcelona, Pòrtic, p. 116.

34. Ramon PLANES (1972), p. 116.

35. Sense data, però sembla que devia ser cap al 1930, Enric Morera publicà *Sis cançons per a infants*, amb lletra del poeta sitgetà Trinitat Catasús.

36. Vegeu-la reproduïda, per exemple, dins Ramon GUAL, Joan Lluís VALLS, Miquela VALLS i Pere VERDAGUER (1987), «L'univers de Josep Sebastià Pons», *Terra Nostra*, núm. 61-62, p. 111; August BOVER I FONT (1990), *Josép Sebastià Pons*, Barcelona, Nou Art Thor, p. 37.

37. *Concert d'été* (1950), París, Flammarion, p. 165-170.

De ce coté de la frontière, Déodat de Séverac s'était attaché à notre tradition. La sardane qu'il intitulait *La Perle des Pyrénées*, si fine et légère, n'a jamais été interprétée que par les musiciens de Céret.

Després de les obres teatrals escrites durant la dècada dels anys vint del segle passat, Pons no tornà a l'escriptura dramàtica fins molts anys després, i sembla que fou per encàrrec del pare Urseol Vergés (Jordi Vergés) —vicari de Ribesaltes a començament dels anys seixanta i, després, monjo del monestir de Sant Miquel de Cuixà— i de Pau Casals,³⁸ que l'any 1950 havia trencat el silenci i havia iniciat el que seria el Festival de Música Clàssica de Prada, ben a prop de l'esmentat monestir. El nostre poeta acceptà l'encàrrec i es proposà de fer reviure la vella tradició del teatre religiós, dels *misteris*, ben estudiada per ell mateix en la seva tesi doctoral.³⁹ Ho féu a partir d'una figura històrica, la de Pere Urseol, noble venecià que va derrocar Pere Claudià IV i es convertí en el nou dux de Venècia i de Dalmàcia entre els anys 976 i 978, període en el qual introduí millores en el govern i la legislació del ducat i reedificà el palau ducal i l'església de Sant Marc. Però angoixat per haver mort el dux anterior i aconsellat pel monjo Romuald, que havia de ser el fundador dels camaldulencs, abdicà en el seu fill i prengué el determini d'abandonar el món. El pas per la ciutat adriàtica de Garí, abat de Cuixà, el féu decidir a seguir-lo, juntament amb Romuald i altres venecians, per a fer penitència al monestir català, on professà i on morí el 14 de gener de l'any 992.⁴⁰ D'aquesta manera Pons enllaçava de nou Venècia i el Conflent, tal com havia fet segles enrere un dels escriptors que ell va estudiar, Francesc Marès, autor de la *Història i miracles de la sagrada imatge de Nostra Senyora de Núria* (Barcelona, 1666), precisament el llibre —reeditat nombroses vegades fins al segle XIX— que li havia descobert les possibilitats literàries de la llengua catalana.⁴¹ En aquesta obra, a més, hi aprofità unes figures típicament populars, procedents de la tradició dels Pastorets:

Com són els dimonis Banyeta i Cuacurt —sobretot aquest darrer, que li serveix alhora d'element distanciador i és la gran troballa del dimoni esceptic. I al costat dels sants pairals —sant Ferriol, sant Galdric, sant Magí, sant Marçal...— que han anat desfilant al llarg de les seves obres, hi veiem novament la figura d'un faune —lligam amb l'antic paganisme—, com ja succeïa a *La font de l'Albera*.⁴²

38. Sobre la relació entre Pons i Casals, vegeu Miquela VALLS, «Pons i Casals», *Cahiers des Amis du Vieil Ille*, núm. 206 (setembre 2014), p. 34-40.

39. August BOVER I FONT (1990), p. 23.

40. August BOVER I FONT (1990), p. 23-24.

41. Josep Sebastià PONS (1977), p. 126-127.

42. August BOVER I FONT (1990), p. 24.

L'obra, que en un principi anomenà *Misteri de Sant Miquel de Cuixà*, abans de donar-li el títol definitiu de *Misteri de Sant Pere Urseol*, s'estrenà al claustre de Sant Miquel de Cuixà la nit del 13 de juliol de 1952, amb il·lustracions musicals de Pau Casals, dins el marc del Festival de Prada. La música fou interpretada per músics invitats al Festival, sota la direcció del mateix mestre Casals.⁴³ El text de l'obra, sense música, llegit pel seu autor, fou enregistrat magnetofònicament per la seva germana, la poetessa Simona Gay, a la casa del Bolès, el dia 2 de juliol de 1961. Amb el títol de *Misteri de Sant Pere Urseol o de Sant Miquel de Cuixà*, aquest enregistrament es convertí en discogràfic l'any 1968.⁴⁴

Després de la mort del poeta, ocorreguda el 25 de gener de 1962, la seva obra no ha deixat de vincular-se amb la música. Són diversos els intèrprets de la cançó que han musicat els seus versos, des de Jordi Barre fins a Pere Figueres, per exemple; d'aquí a pocs dies, al setè congrés de l'Association Française des Catalanistes, a Perpinyà, Miquela Valls ens parlarà de «Pons i la cançó tradicional catalana». I el mateix podem dir pel que fa a la música lírica: la compositora valenciana Matilde Salvador, per exemple, amb el títol de *Cantilenes del Rosselló*, musicà sis dels seus poemes: «El desig», extret de *Cantilena*; «És el maig» —és a dir, «La rosa diu» (títol canviat per l'inici del primer vers, potser per a evitar la coincidència amb el títol del següent poema)— i «La primavera diu», de *L'aire i la fulla*; «Els cants d'ocells», de nou de *Cantilena*; «Tres roses», també de *L'aire i la fulla*, i «A la font gelada», de *Roses i xiprers*.⁴⁵

AUGUST BOVER I FONT
Universitat de Barcelona

43. August BOVER I FONT (1990), p. 24.

44. EDIGSA C. L. 16 L (33 1/3 rpm). Actualment es pot sentir dins del Corpus Literari Digital, de la Càtedra Màrius Torres de la Universitat de Lleida: www.catedramariustorres.udl.cat/materials/fonoteca/edigsa/index.php.

45. Dins *Cançons de Matilde Salvador*, EGT Stereo 516 – L. P. (33 rpm), disc 1, cara A, interpretades per la soprano Glòria Fabuel acompanyada al piano per la mateixa Matilde Salvador.